

Ane Margrethe Clausens Levnedsløb

optegnet af Sønnen H. G. Clausen.

(Ved Fr. Krarup.)

Optegneren af den efterfølgende Skildring var Hans Glud Clausen, 1818—44 Præst i Halsted paa Lolland, om hvem mere Efterretning kan findes i Friis's Samlinger til Laalands og Falsters Historie af Rhode I 198 f. Det er Moderens elskelige og dygtige Skikkelse, han tegner med den kjærlige Ærbødighed, som sømmer sig for en omhyggelig Moders trofaste Son, men som fuldtud deltes af dem, der fik Lejlighed til at kjende hende. Endnu længe efter sin Død mindedes hun paa Lolland »i dette for hende fremmede Land« som en af disse fromme og stærke Kvinder, der forstaae baade at bygge og at hygge et Hjem. Hendes dygtige jydsk Natur, der ikke frygtede for at vove sin Velfærd for at vinde Midler til Borne-nes Opdragelse, men distrigt købte og dygtig styrede anselige Landejendomme, blev sig lig til det Sidste, saa at den gamle Kone i sin Vadmels Dragt fremdeles var den første, der var oppe om Morgenens, altid var virksom i sin selvvalgte Gjerning og nødigt manglede i Guds Hus, naar Ordet forkyndtes.

Forøvrigt taler Skildringen formentligt saa vel for sig selv, at ingen videre Forklaring behøves. Kun for lettere Oversigts Skyld vedføjes en Stamtavle, der omfatter de fleste her nævnte Personer:

Klavs Iversen

udnævnt til Raadmand i Kbhvn. 1688, † s. A.¹⁾
 * 1. Megtele Vilhelmsd. Fiuren, 2. Sophie Davidsd.

Henrik Clausen (af 1. Ægteskab), Præst i Stenderup i S. Jylland²⁾,
 † 1727 ¹²/₈ 55 Aar gl., * Sophie Wivild.

Claus Henrik Clausen, 1712, Præst 748 i Karlum, 69 i Vilstrup, † 1773, * 1748 Christine Boldich ³⁾ .	N. Herredsfoged i Højer Herred.	Megthilde Sophie ⁴⁾ * Joh. Zoëga, Præst i Aller.	Drude Cathrine * Hans Glud, Præst i Glud.	Mette Margrete ⁴⁾ * Reg. Feltskær Lor. Zoëga.
---	---------------------------------------	---	---	--

Poul Christian, f. 1752. Henrik Georg, f. 1759, † 1840. Stiftsprovst i Kbhvn., * Sophie
 1781 Ane Marg. Langballe⁵⁾. Margr. Schiern, Fader til Prof. theol. H. N. Clausen, Bispede Gad osv.

Hans Glud Cl. f. 1782 † 1844. * C. C. Meyer Forf. af ovenst. Levnedsløb.	Drude Cathr. * C. C. Meyer Pr. i Rodby.	Karen Elisabeth * Procurator Ba- strup i Viborg.	Henrik Cl. Kjøbmand i Horsens.	Niels Clausen * Bagge. Præst i Tirsted.
---	---	--	--------------------------------------	---

¹⁾ Bloch: Fyenske Geistl. I 708, II 224, 229. Prof. H. N. Clausen anfører i »Mit Levnedsløb« S. 10 Noter som sin Tipoldefader den Claus Iversen Ravn, der døde 1669 som Raadmand i Kbhvn. (se dette Tidsskrift I 198). Men da Sønnen maa være fød 1672 eller lige derved (Rhode: Haderslev Amt 373), er hin Paastand altsaa ikke rigtig. Den ovennævnte Claus Iversen blev derimod først 1688 Raadmand (velvillig Meddelelse af Arkivar Dr. O. Nielsen), † s. A. (dette Tidsskrift I 207 f., 214). Fejlen gjenfindes i F. E. Seidelins Stam. ov. Fam. S. (1877) S. 4 og 18 og stammer sagtens fra Giessings Jubell. II 2. 293.

²⁾ Rhode: Haderslev Amt 373.

³⁾ Smsts. 323, 473.

⁴⁾ Giessing: Jubellærere III St. 1 til S. 408.

⁵⁾ Seidelin Stamtavlen 1877 S. 80.

Ane Margrethe Clausen var født i Sneptrup Præstegaard¹⁾ 2de Mile fra Horsens d. 8 Septbr. 1756. Hendes Fader Nicolai Langballe var her Præst, var 4 Gange gift og havde ialt 14 Born. Hendes Moder var Karen Elisabeth Glud²⁾. Hun døde, da min Moder var 8 Aar gammel. Paa denne min Mormoders Begravelsesdag maatte min Moder forlade sit Hjem for bestandig. Hendes Morbroder, den agtede og i sin Tid meget formaaende Mand, Consistorialraad Hans Glud, tog den lille 8aarige Ane Margrethe med sig hjem til Glud og paatog sig hendes videre Forsorgelse. Men den lille Pige var ikke Huusets Frue og hendes Søster, der opholdt sig der, saa gandske velkommen. Modtagelsen var kold, og Behandlingen svarede ofte i Fremtiden til Modtagelsen. Vel var min Moder nu optaget i et af den Tids rigeste og meest anseete Huuse og indlemmet i denne Familie; men hendes Opdragelse og Underviisning blev dog meget forsømt. Vel nød hun nogen Underviisning fra sit 8 til sit 12 Aar i Læsning og Christendom, men heller ikke i andre Ting. Hun lærte ikke engang at skrive eller at regne. Fra sit 12 Aar maatte hun besørge Huusvæsenet, lave Maden, var oppe hver Morgen Kl. 4 og forestod fra sin Konfirmations Dag i Ordets egentlige Forstand dette store, talrige og anseete Huus; thi Fruen var svagelig og kom sjelden ud af sin Stue.

Hvad hun her aabenbar og i Løndom virkede og udrettede, var langt mere, end man skulde kunne tiltroe hendes Alder og

¹⁾ Præstegd. i Ousted og Taaning Pastorat.

²⁾ Gluderne er oprindelig en Præsteslægt, hvis ældste kjendte Stamfader, Niels Smed, en Smedeson fra Vejle, blev den første protestantiske Præst i Jelling og døde 1575 (Wiberg II 12). Sønnen Anders blev her hans Eftermand og fik 1590 Sønnen Søren Anderssen Jellinge, der døde 1681 som Provst og Præst i Glud ved Horsens Fjord (Wiberg I 265). Af demnes Søner var Jacob Catechet ved Holmens Kirke i Kbhvn., † 1644 (Resen: Inscriptiones Haffnienses S. 151—52, Hofman: Fundat. II 268, X 240, Wiberg II 175, 173), Søren blev Biskop i Viborg (dette Tidssk. I 101 ff.), og Niels Glud blev sin Faders Efterfølger († 1711) og var igjen Fader bl. A. til Søren Glud, Præst i Katterup (Hofmans Fundatser II 300 og IV 629, hvor en Stamtavle findes), og til Povl Glud, Præst i Glud († 1739), hvis Born opføres i Stamtavlen, der følger med »Peder Lassons Fundationer.« I hans Ægteskab med den senere Ejerinde af Jensgaard (endnu i Slægtens Eje), Marie Marg. Dreyer, havde han ialt 17 Born, der for største Delen døde i deres Barndom eller Ungdom. Af de Gjenlevende var den Ældste den ovenfor ofte nævnte Hans Glud, f. 1717 (?), † 1780, Præst i Glud og gift med den paa omstaaende Stamtavle anførte Drude Cathrine (Henriksd.) Clausen, og den Yngste Karen Elisabeth, f. 1727 (?), g. 1748 med Niels Langballe, den ovenfor nævnte Præst i Ousted og Taaning.

hendes Opdragelse. Hun vandt her meget tidlig sin Morbroders fulde Tillid, blev hans Huuses Støtte og var den, til hvem Alle henvendte sig. Jeg tor derfor ingenlunde, ligesaa lidt som min Sal. Moder nogensinde har gjort det, regne denne brave og retskafne Mand til Last, at hun ikke nød en bædre og omhyggeligere Opdragelse. Maaskee forstod han sig bædre paa at opdrage og undervise Drengene end Piger. I det mindste skulde jeg troe det; thi paa samme Tid, Moder var hos ham som Barn, havde han og taget min Farbroder, den nuværende Stifts-Provst H. G. Clausen i Kjøbenhavn, til sig i sit Huus som et faderløst Barn og ladet ham saaledes undervise, at han spaaede sig meget af ham og sendte ham i Mesterlexen i Horsens latinske Skole. Eller var denne Opdragelse maaske i Tidens Aand, eller en Virkning af den gamle Kones Sindelag mod hende? Jeg vil ikke besvare dette Spørgsmaal, men kun meddele, hvorledes hun ved Hjælp af Omstændighederne udviklede sig selv.

Hun havde nemlig af Naturen en god Forstand, den allerbædste Villie, var redelig og troe, til enhver Tid ufortroden, og — da hun i sin Ungdom var meget stærk, — næsten utrættelig. Hun var aldrig raadvild eller forsagt. Hun havde en ubegrændset Tillid og Kjerlighed til sin Morbroder, og hun havde allene hans Godhed mod hende at takke, at hun holdt ud der i Huuset, indtil hun i samme gjorde sin Lykke. Jeg vil ikke her opholde mig ved de mange Gjenvordigheder, hun gennemgik. Nu skulle de være forglemte. Jeg vil kun anfore, at da Fruen engang overraskede hende, idet hun øvede sig i paa et Spækbrædt at male Bogstaver med Kridt, vankede der en alvorlig Irettesættelse for denne formastelige Hang til at blive Skribentinde. Dette ene Træk kan skildre Os hendes hele Opdragelse. Hun havde altsaa kun sig selv og den Verdens Kundskab, hun indsamlede, at takke for, hvad hun blev.

Men havde hun i den egentlige Skole faaet en indskrænket Undervisning, da fik hun en desto mere udvidet i Livet og dets Forholde. Jeg har sagt, at hun meget tidlig bestyrede dette store Huus, men det blev ikke derved. Hun udførte det, som kun Faae af hendes Kjon i vore Dage have noget Begreb om. Hun maatte være ude og inde. Hun modtog Morbroderens 3 Tiender, udsolgte mange Snese Tønder Korn, snart for contant Betaling snart paa Credit, og den unge Pige, der hverken havde lært at skrive eller regne, aflagde dog altid nøjagtig og fyldestgjørende Regnskab. Jeg

har sagt, at Morbroderen var en riig Mand, han var Gods-Ejer, Kirke-Ejer og den Mand, til hvem Høje og Lave ofte henvendte sig. Skjøndt den unge Ane Margrethe ikke var beskyttet ved nogen Myndighed, saa havde dog alle Folkene og alle Fremmede en stor Agtelse for hende og Tillid til hende. Dette gik endog saa vidt, at Fremmede, som kom for at søge Hjælp hos den rige Præst, spurgte allerførst om Jomfruen i den grønne Trøje (thi i en saadan skal hun have gaaet i en 6 à 8 Aar i Rad), og kunde de først hos hende faae nogen Trøst, da henvendte de sig med Tillid og sjelden forgjæves til Manden selv. — I Erfaringens Skole blev altsaa hendes Hukommelse øvet, Omløb i Hovedet vakt, og hendes Skjønsmhed og Eftertanke skjærpet.

Morbroderen, der skjønnede paa hendes Værd, og følte, at hun ikke altid i hans Huus havde havt det saa godt, som han ønskede, søgte at erstatte dette, og gav hende kort før sin Død et Udstyr af 1000 Rbdr. — Med hans Eftermand i Kaldet, Poul Christian Clausen¹⁾, blev min Moder gift i Aaret 1781, den Gang 25 Aar gammel, og blev derved Kone i det samme Huus, hun i flere Aar havde forestaaet. Nu oprandt en anden og lykkeligere Tid for hende, skjøndt kun af kort Varighed. Det blev hende da forundt som Kone i høj Grad at vinde den samme Frues Tillid, Taknemmelighed og Kjerlighed, som hun aldrig kunde i ugift Stand gjøre tilpas. Hun maatte nu næsten aldrig forlade hende, og hun samlede ved sin Foielighed, Omsorg og Kjerlighed for hende gloende Kul paa hendes Hoved. Hun velsignede hende i sin Død.

I sit Ægteskab skjenkede hun sin Mand 5 Børn; den ældste Søn Hans Glud, Præst til Halsted og Aunede, dernæst et Par Tvilling Piger: Drude Cathrine, gift med Præsten Hr. Mejer i Rødby, og Karen Elisabeth, gift med Overrets Prokurator Bastrup i Viborg, Hendrich Clausen, i sin Tid Kjøbmand i Horsens, men død for 1 Aar siden, og den yngste Nicolai Clausen-Bagge, Præst til Thiirsted, Skjorringe og Veileby.

Kun 9 Aar levede hun i dette lykkelige Ægteskab, hvor Gud paa saa mange Maader velsignede hende og hendes Mand, da en stærk Forraadnelses Feber, som min Fader havde paadraget sig ved at udføre sit Embede hos de mange Syge, der paa den Tid fandtes i hans Menighed, pludseligen henrev ham i hans 37 Aar.

¹⁾ Efter det Foregaaende var han en Brodersøn af Præsteenken ligesom hans Brud var en Søsterdatter af den afdøde Præst.

Nu vare Moders glade og sorgfrie Dage i lang Tid forbi. Hun stod ene med 5 smaa Børn, hvoraf Jeg, den ældste, ikkun var 8 Aar. Som Glud var det Sted, hvor hun havde tilbragt sine besværlige og sine lykkelige Aar, saa ønskede hun gjerne at have blevet der. Men det skulde nu ikke være saa. Til Hæder for de høje Herskaber: Grevinden til Frysensborg og Boller og Kammerherren Reedtz til Palsgaard, være det sagt, at de gjorde hende flere Tilbud og inderlig gjerne vilde have overladt hende en Gaard; men selv disse Jordens Mægtige følte sig bundne, og hendes egen Morbroder, Kancelliraad Glud, Ejer af Jensgaard og Gods vilde slet ikke føje sig enten efter Disses eller hendes Ønsker i det mindste ikke paa Vilkaar, som denne verdenskloge Kone, der saae ind i Fremtiden, og nu stod ene med 5 uopdragne Børn, vilde indgaae.

Hun maatte altsaa forlade Glud i Aaret 1791, og kom der aldrig mere uden at fælde bittre Taarer og gjenkalde fordums svundne Dage tilbage i sin Erindring. Hvad der nu mest laae hende paa Hjerte, var hendes Børn. Af Kjerlighed til min Fader og Taknemlighed mod min Navne, Hans Glud, tog Kammerherre Reedtz til Palsgaard imod mig og lovede at holde mig til Studering. Men det blev mig ikke til noget Gavn. 6 af mine Ungdoms Aar gik unyttet bort; og min Moder maatte tage mig derfra og sætte mig paa et bædre Sted. Præsten Hr. Mehl til Barrit tog imod min Søster Thrine og opdrog hende godt; hans Kone mindes især af hende med megen Kjerlighed. Hun blev gift bort fra deres Huus. Præsten Bagge i Snetrup¹⁾ gift med Moders Søster tog mod min yngste Broder Nicolai, og har været ham en Fader. Moder flyttede altsaa med Lise og Hendrich til hendes Broder Poul Langballe til Stougaard, og boede i det ene Fløj af hans Gaard i 3 Aar. Men her faldt Tiden hende saa gruelig lang. I denne Stilhed og Mangel paa adspredende Beskjeftigelse kunde hun ikke finde sig. Hun havde her ingen anden Tilflugt end sin Rok, mod hvilken hun flittig udstrakte den virksomme Haand. Men hun svandt hen ved den og ved sin stille Kummer. Til hendes 2 Børn holdt hun en Huuslærer, men var ikke tilfreds med deres Fremgang. Hendes gode Broder, som lagde Mærke til alt dette og vidste, hvad der boede i hende, raadede hende meget til at købe en forfalden og kun slet dyrket lille Herregaard der i Nær-

¹⁾ Niels Langballes Efterfølger Søren Bagge, g. m. Anna Langballe.

heden ved Navn Alsted¹⁾. Hun fulgte dette Raad og befandt sig vel ved det. Her erholdt hun sit forrige gode Helbred, og sin Aands Munterhed igjen. Hun begyndte strax at bygge, rev ned og førte op, kort forvandlede den hele Gaard til et velbygget, beqvemt og smukt Sted. Hun omgav Gaardens vidtloftige Marker med Hegn for at holde Fred paa samme. Hun opførte store Steengjerder, der endnu staae til et Minde om hende. Hun forbødrede Gaardens Drift og forøgede dens Besætning til mere end det Doppelte. Hun opdrøg aarlig en Mængde Kreaturer, købte og solgte, som Skik er i hine Egne, og altid med Fordeel. Hun udførte paa Alsted Ting, som alle hendes Formænd havde anseet for Umuligheder, og lod sig ikke skræmme, førend det svarede til hendes Ønsker.

Skjondt hun var en god Nabo og altid har holdt godt Nabo-skab og Venskab, saa blev hun dog her indviklet i en fortrædelig Proces, der gjorde, at hun blev kjed af at være der, hvorfor hun solgte Gaarden, men med god Fordeel; og for ikke at være nødt til at gjøre et hastigt og overilet Kjob, betingede hun sig Ophold der i 2 Aar og Tilladelse til at holde 2 Heste og 2 Køer.

Det var i de Aar, Moder boede paa Alsted, at jeg lærte rigtig at kjende hende. Jeg kom da ofte hjem til hende, og hun var altid venlig, fortrolig og aabenhjertet imod mig. Hun meddeelte mig altid sine Fortrædeligheder og Sorger saavel som de Glæder, der faldt i hendes Lod. Hun indviede mig gandske i sin Forfatning, og meddeelte mig, der kun var en 15 à 16 Aar, sine Planer. Naar jeg kom hjem, maatte jeg ofte skrive for hende, og hun dicerede mig her mangt et Brev. Iovrigt var hun her flere Aar allene med sine Folk. Hendrich og jeg vare hos Præsten Hr. Fersløv, Søster Lise satte hun ud, for at hun skulde lære Tydsk, Musik, Syening og mere Færdighed i Skrivning, Regning og Religion, og betalte saaledes for Os alle 3. Hun var i den Egn meget agtet af Hoie og Lave.

I de 2de Aar hun her efter Gaardens Salg havde betinget sig Bopæl, blev mangt et Sted, især smaa Steder, hvor der kunde holdes et Par Heste og et Par Køer, hende tilbudet; men hun erklærede sig altid bestemt imod et saadant og sagde: »Hvad jeg nu har, kan mine Børn og jeg saa godt fortære; Jeg vil intet Sted

¹⁾ Ligger ligesom det førnævnte Stovgaard i Nykirke Sogn, Norvang Herred; nu udstykket.

have, der skal fortære ligesaa meget som Vi. Hun kjøbte altsaa efter 1½ Aars Betænkning den fordums Kongl. Skovrider-Gaard i Them, Cannike Gaarden kaldet, hvortil var en herlig Skov, store Torvemoser, en vidtloftig Græsning's Rettighed og temmelig meget Jord, samt en god Bopæl. Hun flyttede dertil i Aaret 1799, og havde en 4 Mile at flytte. Hun begyndte strax ogsaa at gjøre Forbædringer her. Hun satte Gaarden i en meget smuk Stand, byggede et heelt nyt Huus, udvidede og forbædrede Avlingen; men denne vilde dog ikke lykkes saa godt for hende her, som paa Alsted; thi Rugen, hendes Yndlings Sæd, blev næsten hvert Aar bedærvet i Kjernen af de frygtelige Taage Masser, der i Forsommeren leirede sig over Skovene og rugede over Markerne. Jeg har i Aaret 1805, da jeg skulde være Student, gaaet med Moder kort foran Høsten gjennem hendes velvoxede store Rug-Marker, og ikke kunnet opdage en Kjerne. Den blev det Aar slot ikke tærsket. Moder lagde sig derfor efter Byg og Havre, der lykkedes gandske godt, og jeg erindrer tydelig, at der blev talt meget om, at Mad. Clausen 3pløjede¹⁾ til Byg, — Noget som Folk den Gang der forundrede sig meget over. Men da Marken i det Hele ikke vilde yde hende, hvad hun efter dens Jordbund havde ventet, og hvad hun behøvede, saa tog hun til Skoven: over hvilken hun dog var meget øm. Der var meget betydelig og ypperlig Skov til Gaarden. Det hun af Skoven vilde gjøre i Penge, forvandlede hun ikke, som Skik var der i Egnen, til Kul eller Favnebrænde, hvilket sidste Transporten forbød. Det blev derimod ophugget til alle Slags Redskaber, hvad der var 2 Karles Vinterarbeide. Hun holdt desforuden en Træskokarl, der hele Aaret igjennem hver Loverdag Aften maatte levere sit visse Antal Træsko. Jeg veed med Bestemthed, at hun engang havde en Karl, der daglig kunde forfærdige 8 à 10 Par. Alt dette blev paa lange Vogne kjørt bort til Markederne i Hedegnene, til Holstebro, Varde og Ringkjøbing. Og hendes troe Frands, der tjente hende i 19 Aar, bragte hende mangen Gang fra disse Markeder en kjon lille Sum hjem til hendes Børns Opdragelse. Hun lod her ingen Indtægts Kilde ubenyttet. Jeg har sagt, at hun sjelden avlede Rug, og den var næsten altid dyr i den Egn. For altsaa at faae den paa den mindst bekostelige Maade, gjorde hun sit Byg til Malt og tiltuskede sig i Vester-Egnen Rug for samme. For at faae sin Gaard opmuret med brændte

¹⁾ s: pløjede 3 Gange.

Steen byggede hun en Tegl-Ovn med Tørre-Huus, og brændte selv Stenene. Og da det gik lettere, end hun havde forestillet sig, brændte hun flere til Salg, hvilket og lykkedes et Par Aar; men saa standsede Afsætningen. Hun havde saaledes mange 1000de Steen staaende, som hun ej kunde afhænde. Imidlertid hører hun, at der 2 Miil fra hendes Hjem skulde opføres et nyt grundmuret Ting- og Arrest-Huus. Hun sendte derfor strax sin Karl bort til den Bygmester, som Alle formodede vilde faae dette Arbejde, med Tilbud om, at han skulde faae Stenene hos hende for meget godt Kjob. Men han skambød hende paa dem. Hun tænkte: »Hvad er her at gjøre? Faaer jeg ikke mine mange Steen afsat ved denne Leilighed, saa faaer jeg aldrig noget for dem.« Hun trængte desuden til Penge. Hun begynder derfor at beregne, hvad vel en saadan Bygning kunde koste at opføre. Hun beregner sine Muursteen til den Priis, hun havde sat paa dem, og uden at raadføre sig med noget Menneske derom giver hun sin Karl Frands paa Licitations Dagen Ordre til at tage derhen, gjøre den omtalte Bygmester endnu engang det samme Tilbud, og hvis han ikke vilde antage det, da at gjøre Underbud, og see at faae sig Bygningen tilslaaet til Opførelse. Bygmesteren, der ikke vilde indlade sig paa det gjorte Tilbud, bliver forundret ved at høre, at Mad. Clausen gjør Underbud, og troer, at hendes Bud enten ikke vil blive antaget, eller at hun vilde fortryde det og tye til ham, gaaer sin Vei, og Bygningens Opførelse blev hende overladt. Hun opførte da denne Bygning, og det til Vedkommendes store Tilfredshed; jeg veed, hun var selv henne for at see, at Grunden blev godt lagt, og efter at have beregnet sine Steen $\frac{1}{3}$ Del højere, end hun vilde have solgt dem, og betalt alle Materialier og Haandværkerne, fik hun 200 Rbd. tilovers, dem hun deelte med sin troe Frands. Men fra den Tid brændte hun aldrig Steen mere. »Jeg har,« sagde hun, »lagt mig ud med dem, der skulde skaffe mig Afsætning. Og tigge mig Kjobere til dem vil jeg ikke.« Jeg har anført dette Træk af Moders Liv for at vise, at hun hurtig kunde fatte sig og tage en fornuftig Beslutning, og at hun kunde, uden egentlig at have lært det, regne og med Sikkerhed gjøre sine Beregninger. Jeg har mangen Gang fundet hendes Bord overmalet med Tal; men jeg har aldrig seet Pen i hendes Haand, uden naar hun undertegnede sit Navn.

Det være mig tilladt endnu at anføre et Træk af hendes Klogskab og Bestemthed. Det var en deilig Sommer Aften, jeg gik

ved hendes Side ud af Gaarden i Them for at modtage de hjemkommende Faar og Qvæg Hjorder. Gamle Moder var glad og oprømt. Jeg havde forladt Præsten Fersløv og skulde til Glud for at fortsætte mine Studeringer. Jeg var alt en 17 Aar, og langt tilbage for mine Jevnaldrende. Jeg kommer derfor frem med det Ønske at blive Landmand. Næppe havde jeg udtalt dette Ord, førend Moder svarer: »Det skal aldrig skee! Hvad har Du at blive Landmand for? Vil Du maaske vogte min Naboes Hjord, eller mener Du, at jeg skulde have den Ærgrelse at see Dig gaae her hjemme og spille Din Ungdom og intet andet udrette, end En af mine Folk.« Jeg svarede hende: »Jeg kunde jo være Dig til megen Nytte og i Tiden faae Din Gaard.« — »Er Du da mit eneste Barn?« spurgte hun, »eller troer Du, at jeg skulde forurette Dine Søkende, fordi Du ikke har Lyst til at lære noget? Nei Hans! Det skeer ikke! Har Du ingen anderledes Lyst til at blive Præst, til at blive, hvad din Fader, Din Farfader, min Fader og den Mand, jeg har nævnt Dig op efter, var? De vare alle Præster, og vare hæderlige Mænd. Jeg har saa mangen Gang i mine Sorger trøstet mig ved, at Du skulde blive det samme. Jeg har saa tidt i mit stille Sind glædet mig ved den Tanke, at naar jeg blev gammel og kunde ikke mere, jeg da kunde tye til Dig i min Alderdom, og have det godt hos Dig, naar Du engang blev Præst; thi jeg veed, Du holder meget af mig. Jeg skal intet spare, ingen Opoftrelse fra min Side skal være for stor; jeg har lovet Din Sal. Fader at stride for Dig og Dine Søkende, og jeg skal holde Ord som en brav Kone. Men Du skal blive ved Din Bog, Du skal fuldende, hvad Du har begyndt. Gjør Du ikke det, da bliver jeg aldrig glad mere i dette Liv.« Hun vendte sig derpaa om, gik grædende hjem, og strax til Sengs; og jeg maatte efter hendes Befaling Dagen derpaa reise til min Bestemmelse. Dette Oprin gik mig til Hjerte. Jeg søgte at berolige hende ved mine Taarer og Loffer. Og jeg kan i denne Time ikke takke og ære hende nok for denne Daad! Noget Lignende, veed jeg, foregik siden efter med min yngre Broder Hendrich, der ingen Lyst havde til Studering, og gjorde ingen Fremgang. Men Moder viiste ved den Leilighed samme Fasthed og Bestemthed som mod mig. Hun sendte ham efter hans Konfirmation til den tydske Skole i Horsens, for at han skulde lære noget af dette Sprog og undervises i, hvad der udfordredes til Handelen, hvortil han blev anvendt, og betalte temmelig dyrt for ham.

Hun var saaledes utrættelig i Bekostninger paa sine Born, naar det gjaldt deres Kundskabers Fremme, men hun var yderst paaholdende og oekonomisk med hvad der angik vore Klæder, jeg vil ikke tale om Pynt eller Fornøjelser. Dog vare vi altid anstændig klædte. Men hun fortalte Os ogsaa hver Gang, Vi fik nye Klæder, at Vi vare kun Dreng. Der skulde være Forskjel paa Os og Dem, som selv fortjente, hvad de gik i.

I Them havde Ingen af Os noget egentlig Hjem uden for saa vidt, at vor elskede Moder boede der. Jeg kom til Glud, mit Fødested, derfra til Horsens i den lærde Skole, men gjorde mangan Tur hjem til den elskede Moder. Jeg kan ikke nægte mig den Glæde at fortælle Lidet om disse Frem- og Tilbage-Reiser. Det var 5 stive Miile i Jyllands lidet bereiste Egne. Der kom ej altid Befordring efter mig eller mine Sødskende. Vi maatte tage Leiligheden, som den gaves, mangan Gang paa en ussel Bonde Vogn, der var om Veien fra tidlig om Morgenen til Solens Nedgang, mangan Gang maatte vi tage Fod i Haand. Men jeg veed, at jeg kom altid glad hjem, og blev glad og kjerlig modtaget. Men hvad jeg tidlig lagde Mærke til og endnu ikke kan undlade at fortælle, det var den Venlighed, den Forekommenhed, den Hjælpsomhed og det Gjestevenskab, som i hine Egne altid bevistes mig af Præster, juridiske Embedsmænd og Bønder, hvor jeg kom, saasart jeg fortalte, at jeg var Mad. Clausens Son i Them. Jeg veed, at det samme har hændtes mine Sødskende. Hvorfra da denne Godhed mod Enkens Born fra Them? Jeg skal sige det, saavidt jeg har fattet det. Gamle Moder var verdensklog. Hun besad Menneskekundskab og vidste, hvorledes hun skulde omgaaes og vinde Mennesker, og det var hende meget om at gjøre at tækkes alle Gode. Hun var taknemmelig for smaa Tjenester, var snaksom og forekommende; havde Nogen beviist hende en Tjeneste, aflagde hun strax et Besøg, takkede og bad Manden til sig. Hun var meget gjestmild, en fortreffelig Værtinde; hun var aabenhjertig, og besad en vis Grad af Veltalenhed, saa hun ofte ved sin livfulde Fortælling henrev Den, hun vendte sig til og vandt ham for sig og sin Sag. Hun var klog og erfaren i mange Ting, saa En og Anden henvendte sig til hende om Raad, dem hun gjerne gav, og hvorved mangan En befandt sig vel. Hun var retfærdig og uegenlyttig, og hendes 5 Born og deres Opdragelse og Velfærds Fremme var — under alt dette — Maalet for alle hendes Bestræbelser, alle hendes Reiser, dem hun i alle Retninger gjorde saa mange

af, hvorfor hun og i den hele vide Egn havde Bekjendte i hver en. Bye. Alle kjendte hende.

I min Fortælling nærmer jeg mig til det Tidspunkt, da jeg forlod hine Egne, for aldrig at opholde mig der synderlig mere. 1805 gik jeg ud af Horsens latinske Skole for at gaae til Academiet. Gamle Moder fulgte mig til Aarhus, og tog Afsked med mig paa Skibsbroen under en Strøm af Taarer. Jeg kan aldrig glemme, hvad hun ved den Leilighed sagde mig. Hun var saa bedrovet, saa ude af sig selv, som om hun skulde skilles ved sin Sjels Elskede og aldrig see ham mere. Det gjorde et dybt Indtryk paa mig, og jeg var ikke rigtig glad eller let om Hjertet, for jeg kunde skrive hende til, at min Examen var gaaet godt fra Haanden.

Imidlertid gik Alt ved det Gamle i Them, og for saa vidt godt. Jeg kom snart i Kjøbenhavn i den lykkelige Stilling, at jeg ikke behøvede at være min Moder til Byrde, og det var godt; thi Tiden blev nu og trang for hende. Krigen begyndte, og hendes troe Karl blev flere Gange udskreven til Krigstjeneste, hvorfra hun dog ved Venner og Venners Hjælp og nogle Opofrelser fik ham frie. Men i 1809 eller 10 blev han gift. Nu fandt hun ingen, der kunde udfylde hans Plads. Det var hojst vanskeligt at faae en Karl, og endnu vanskeligere at faae en troe, duelig og skikkelig Karl. Hun udstod da meget og sørgede dybt over, at hun ikke kunde faae udrettet, hvad hun vilde, og saaledes, som hun godt indsaa, at det skulde udføres. Hun folte her sit Kjønns Svaghed, og beklagede sig ofte over, at hun ikke kunde være allevegne; thi midt i sin Straøksomhed kjendte hun Grændsen for sit Kjønns Virksomhed, og overtraadte aldrig denne Velanstændighedens og Sommelighedens Grændse. Hendes Ting gik da ikke gandske efter hendes Hoved, hun opdagede, at man vilde bedrage hende, og at der i Skoven blev stjælet fra hende. Hun var og kommet i nogle faae 100 Rbds Gjæld, og af Gjæld var hun en stor Hader. Alt dette bevægede hende til at sælge sin Gaard ved offentlig Auction 1812, og hun solgte den gandske godt. Vel gjorde Pengeforandringen af 1813 et Skaar i Summen; men hun havde dog en smuk Capital tilbage, især nu hendes Børn for saa vidt vare opdragne. Ogsaa her forblev hun 1 Aar, efter at hun havde solgt, og drog derpaa til Horsens.

De 3 af hendes Børn vare imidlertid blevne gifte. Men med hendes Afsked fra Landet og Landlivet og Flytning til en Kjøb-

stad tabte hun meget af sin Selvtændighed. Hun ansaae nu sin Bane for fuldendte, troede, at hun ikke skulde have mange Aar tilbage at leve i, og at hun ikke i den Alder mere burde friste Lykken. Hun tænkte altsaa kun paa, hvorledes hun kunde hjælpe sine gifte Børn, der trængte til hendes Hjælp; og udlaante derfor det meste af det, hun eiede, til de To af dem. Selv leiede hun et lidet Huus; men da hun efter nogle Aar blev opsagt, lod hun sig forlede til at købe et lidet Huus i Byen for Resten af sine Penge, og hun købte det noget dyrt 1816 eller i Begyndelsen af 1817. Dette Kjøb beklagede hun ofte som det eneste ukloge Skridt, hun havde begaaet, og hun kom og til at føle dets Virkninger; især da Renterne af hendes udlaante Capitaler udebleve. Vel gjorde hun, hvad hun kunde, for at ernære sig. Jeg veed, hun gjorde mangt et Stykke smukt hjemmegjort Toi og solgte, men det vilde ikke forslaae. Hun havde kun sin Pension 80 Rbd., og deraf kunde hun og Pige ikke leve i en Kjøbstad.

Da jeg horte dette, og imidlertid var bleven Præst, indbød jeg hende strax til at komme til mig. Hun besøgte mig, strax efter, jeg var kommen her til Halsted. Jeg var meget glad ved at see Moder første Gang under mit Tag. Men jeg opdagede snart noget Mismodigt og Utilfredst i Moders mig saa bekendte Ansigt. Jeg søgte at udforske hende. »Ach! Hans,« sagde hun da, »jeg er meget sørgmodig over at see Din forfaldne Gaard. Saa ussel havde jeg ikke forestillet mig den.« Jeg søgte at berolige hende, sagde hende, at Gud havde givet mig et godt Levebrød, og at jeg nok kom ud af det. »Ja! Det kan være godt for Dig. Men saameget kan jeg see, at naar Du har svaret Din Formand, hvad han skal have, og aarlig sat noget paa Din Bopæl, da bliver der intet tilovers til Din gamle Moder, og det lader til, at hun kan komme til at trænge til Dig.« Dog, Gud være takket, der blev under Guds Velsignelse alt det tilovers, som hun behøvede.

Da jeg var færdig med min Gaards Bygning, skrev jeg hende til, og bad hende at komme til mig og ende sine Dage hos mig. Efter nogen Betænkning kom hun. Og nu kan jeg i Korthed ende hendes Livs Historie. Hun var omtrent i 5 Aar i mit Huus, hvor hun var æret, agtet og elsket af Os Alle, ja af mange Mennesker i dette for hende fremmede Land. Hun var livfuld, beskjeftiget og virksom indtil det sidste, havde et meget godt Helbred, og nød en glad og lykkelig Alderdom. Hun var i sin lange Enkestand ikke ret ofte farlig syg og brugte kun meget sjelden Læge eller Me-

dicin. Naar hun befandt sig ilde, havde hun to Ting at tye til. Det første var hendes Seng, som hun strax søgte, og hvori hun befandt sig saa vel, dernæst en Kop Kaffe, hvoraf hun var en stor Elsker, og som hun saa gjerne meddeelte sine Venner; det var lige til det sidste en Hjertens Glæde for hende, at meddele Andre, især hendes Børn, disse 2de Glæder. Den sidste Glæde, hun nød, var hendes elskede Nicolais Udnævnelse af Hans Excellence Grev Reventlow til Præst i Rubbelykke¹⁾, ligesom hans tilkommende nye Bopæl var det sidste Sted, hun i dette Liv besøgte. Hendes Sygeleie var kun kort, hun var i sin Sygdom taalmodig og hengiven i Guds Villie. Hun var en god Christen, vel enfoldig i sin Tro, men med et varmt og deeltagende Hjærte, og i alt Vigtigt havde hun en fast Tillid til Gud. Jeg veed aldrig, hun gjorde sig Samvittigheds Skrubler over Noget, ligesaa lidet som der nogensinde opstod Tvivl hos hende om hendes Saligheds Sag. Hun gik ofte og gjerne i Guds Huus, og hun læste gjerne en Psalme i sin Eensomhed. Den næstsidste Dag, hun levede, bad hun mig at meddele sig Sacramentet. Jeg opfyldte hendes Bøn i begge mine Sødskendes Nærværelse. Hun modtog det med et forklaret, himmelsk Aasyn, velsignede Os og døde den 26 April 1827, savnet, elsket og begravet af Os Alle.

Mandtal over Præsterne i Bergens og Stavangers Stifter 1619.

Ved H. F. Rørdam.

Den 10de December 1618 udgik der kgl. Befaling til alle Bisper i Danmark og Norge, om at enhver Præst skulde yde 1 Rdlr. til Kjøbenhavns Universitet til Erhvervelse af tvende Professorboliger²⁾. I den Anledning indkom der fra flere af Bisperne tilligemed Pengene Fortegnelser over samtlige Præster i deres Stifter. Disse Optegnelser findes endnu for største Delen i Konsistoriets Arkiv og ere i personalhistorisk Henseende ikke uden Interesse. Hvad de norske Stifter angaar, da indeholder Biskop Niels Simensen Glostrups under 5. April 1621 afgivne »rigtig Antegnelse paa

¹⁾ Præstegaarden i Tirsted Sogn paa Lolland.

²⁾ Trykt i Ny kirkehist. Saml. VI, 540.